
Duša Krnel Umek

PREUČEVANJE SLOVENSKEGA STAROSELSTVA OD LETA 1981 DO LETA 2000

Summary

INVESTIGATION OF THE SLOVENE ANCIENT INHABITANTS FROM 1981 TO 2000

Books on Veneti from 1988 to 2000: two proceedings, written by Joško Šavli, Matej Bor in Ivan Tomažič and third proceedings with contributions from other domestic and foreign authors represent a turning point in the recent study of the origin of Slovenes.

Questions of the Veneti were reopened by Tomažič in 1982, Šavli in 1985 and Bor in 1986, the one on the Etruscans by Ivan Rebec and Anton Berlot in 1985. The search for the own roots did not grew up from some romantic, and even less from the nationalistic or even chauvinist ideas, but from a desire to find the truth. The works have been based on the study of domestic and foreign literature and reconsideration of already known ancient works. Linguistic evidence, visible in the local names, revealed the prevalence of the Veneti in Europe and wider, in North Africa, Asia Minor and India. The greatest achievement was Bor's interpretation of Venetic inscriptions with the help of the Slovenian language, in particular dialects that have maintained the old words.

Researchers from various disciplines who were interested in the origin of Slovenes and were not convinced by the theory of immigration from beyond the Carpathians, independently from each other come to the conclusion that Slovenians are indigenous to the present territory, which was in ancient times larger and inhabited by ancestors that were called Veneti. With the publication of books the circle of new domestic researchers who came to the same findings expanded, as it was expanding the circle of modern foreign researchers who have studied the Veneti, as predecessor of Slovenes and Slavs.

In professional circles the historians, archaeologists, linguists and ethnologists, whose task should be the research on our origins and our identity, have responded with sharp attacks and even two attempts of consultations under the auspices of Slovenian Academy of Science and Arts, where they expected the new views on our ancient past or at least allowing the possibility that the theory of continuity of settlement is possible, if not highly probable, did not bring the breakthrough with the old theory of migration. It all looks like that big discoveries do not come to force if their holders are not form sufficiently strong and influential stakeholder circles.

*Stara zmota ima
precej več prijateljev
kakor nova resnica*

Nemški pregovor¹

Uvod

Vedenje o avtohtonosti Slovencev na tem ozemlju, ki je bilo splošno znano še vse 19. stoletje, se je postopno izgubljalo po prvi svetovni vojni. Čeprav to vedenje ni popolnoma zamrlo in so ga posamezni raziskovalci gojili naprej, pa se je vse več raziskovalcev ponovno začelo zanimati za Venete, Etruščane in druge narode, ki so naseljevali ozemlje ob obalah severnega Jadrana in Apeninski polotok v 80. letih 20. stoletja. Radovednost in želja po odkrivanju resnice, kar naj bi bila značilnosti vsakega raziskovanja, pa žal vse prevečkrat ni tako, sta vodili pisce k ponovnemu odkrivanju resnice o našem izvoru.

Ivan Tomažič je leta 1981 ustanovil Sklad za pospeševanje raziskovanja in uveljavitve slovenske zgodovine z namenom, da pospešuje nova raziskovanja na področju slovenskega zgodovinopisja, ki se »po večini naslanja na tolmačenje tujih zgodovinarjev, ki jih v prvi vrsti ni vodilo prizadevanje po odkrivanju zgodovinske stvarnosti kot take, temveč predvsem idejna podpora zahtevam vladajočega aparata v državi. Razni nacionalizmi, ki so v zadnjem stoletju na kakršen koli način posegli v slovensko idejno in politično dogajanje, so vsi stremeli za tem, da prej ali slej zvedenijo slovensko narodno zavest, zadušijo jezik in se polastijo naselitvenega prostora Slovencev«. ² Kako dalekosežne misli, ki so še danes sodobne. Če so bili v preteklosti ti nacionalizmi nemško nacionalno gibanje, italijanski iredentizem, panslavizem in jugoslovanstvo, so se nacionalizmi danes razširili in preoblikovali v globalizem, a z nič drugačnimi nameni in cilji. Pod vprašaj zato postavlja teorijo o preseljevanju narodov v 5. in 6. stoletju in nasproti temu postavlja nova dejstva o avtohtonost Slovencev v teh krajih.

Leta 1982 je Tomažič nadaljeval s kritično analizo navedb o prihodu Slovencev, predvsem v izbranih delih Franca Kosa in navajal dokaze o naših prednikih Venetih in o avtohtonosti Slovencev. ³ Anton Berlot in Ivan Rebec sta se spraševala *So bili Etruščani Slovani* (1984)⁴, Joško Šavli pa ali so *Veneti - naši davni predniki?* (1985)⁵. V *Glasu Korotana* (1986)⁶ so objavljeni Tomažičev prispevek *Oživelj Veneti* in Borova *Od kod ime Veneti? in Negovske čelade*.

Veneti: naši davni predniki

V knjigi *Veneti: naši davni predniki* (1989), ki je izšla najprej v nemščini leta 1988, akademik Matej Bor, dr. Joško Šavli in pater Ivan Tomažič utemeljujejo, da so predniki Slovencev Veneti. V predgovoru je Tomažič napisal, da knjiga »ne želi vzbujati kakršne koli nacionalne nestrpnosti. Nasprotno, ta knjiga naj bo nov doprinos k boljšemu medsebojnemu spoznavanju narodov v srednjeevropskem in jadranskem prostoru, še posebej med Alpami in Jadranom, kjer so se jezikovno razvili različni narodi, ki pa jih lahko vseeno obravnavamo kot potomce Venetov.«⁷

Knjiga je razdeljena na tri dele. V prvem delu *Po sledih Venetov* (9-181) Joško Šavli utemeljuje slovenski izvor krajevnih in ledinskih imen »po gorah in planinah«⁸ osrednjih

Alp, po Beneškem, Tridentinskem in Lombardiji. Imena kažejo na značilnosti pokrajine, ki so jih dali le ljudje, ki so z njo živeli in jo poznali od davnine in ne šele priseljenci, ki so prišli iz ravnine v 6. stoletju n. št. Na podlagi podatkov o žarnih grobiščih in najdb iz obdobja Hallstatta in La Tène pride do zaključka, da so Veneti in Slovenci zgodovinsko in ozemeljsko sovpadali. Ozemlje Venetov pa ni bilo le ob severnem Jadranu, kjer se je ohranilo v imenih Veneto, Benetke in Benečija, ampak je bilo po podatkih grških in latinskih piscev izpričano v Paflagoniji ob Črnem morju, v Iliriku in spodnji Donavi, v Srednji Evropi, v Galiji (Bretanji), ob Bodenskem jezeru in v Laciju.⁹ *»Ime Sloveni ali Veneti se je v različnih oblikah ohranilo le pri neposrednih naslednikih, pri Zahodnih Slovanih.«*¹⁰

V drugem delu knjige *Venetščina in venetski napisi* (185-443) razlaga Matej Bor venetske napise na podlagi slovenskega jezika, zlasti narečij. V razpravi je podrobno analiziral napise na tablicah, posodah in drugih predmetih, razvozlaval njihov pomen in jih tolmačil v sedanji slovenščini. Avtor je najprej razvozlal pomen posameznih črk in njihovo tolmačenje v slovenščini. Z razliko od etruščanskih (Bor piše etruških) napisov imajo venetski med črkami pike in črtice, ki so uporabljale za *»poudarjanje manj izrazitih črk, izpopolnjevanje praznin med njimi in ločevanje posameznih zlogov, predlogov in veznikov.«*¹¹ Primerjavo za pisanje s pikami je našel na napisu iz leta 1787 na vratih mlina v Sužidu pri Kobaridu, s črticami pa se je ohranilo v rokopisih do brižinskih spomenikov. Iz bronastih tablic *akeo* je sklepal ob besedi jekat na venetsko slovnico, ki so jo učili v atestinski pisarski šoli.

Z današnjega slovenskega ozemlja je razvozlal napise iz najdišča v Škocjanu, najbolj znan je *Osti jarej*, ki pomeni *Ostani zdrav/mlad*, Idrije ob Bači in čelad iz Negove. Razložil je pomen krajevnega imena Postojna in podobnega Postoi ob reki Brenti pri Benetkah, kar je pomenilo kraj za postanek ob cesti. Iz imena za venetskega trgovca *tergitio* in kraja trgovanja oterg, otergij in otergje je nastala beseda tergeste in iz nje Trst ali po starem Terst. Po odkritju venetskih napisov ni bilo več dvoma, *»da je bila venetščina slovanski (ali praslovenski) jezik.«*¹² Zato je podal tudi novo razlago napisov na vojvodskem stolu na Gosposvetskem polju.

Pri razvozlanju imena Veneti ugotavlja, da Slovenci sebe niso imenovali Veneti, ampak so jim to ime dali Grki in Rimljani. Iz istovetnosti slovenskih, letonskih in bretonskih besed pa je sklepal na povezanost med Veneti ob Baltiku, Atlantiku in Jadranu v davnini. Na podlagi svoje študije je zato sklepal, da ima slovenščina *»svoje korenine zelo globoko v venetščini.«*¹³

»Razlika med Veneti v severni Italiji in Veneti v vzhodnih Alpah, Primorju in Dalmaciji je v tem, da so se prvi dali romanizirati, medtem ko so naši predniki v Alpah, Primorju in Dalmaciji svoj jezik ohranili morda tudi zato, ker je v praznine, ki so nastajale po razpadu rimskega imperija, jelo počasi skozi stoletja in stoletja prihajati novo slovansko prebivalstvo z vzhoda, severa in juga.«¹⁴ In tu je v bistvu povedal, kaj se je dogajalo. Preseljevanja v enem navalu izza Karpatov nikoli ni bilo, pač pa so bile selitve posameznikov ali manjših skupin skozi vso zgodovino, kar se je dogajalo tudi po drugi svetovni vojni in po vojni na Balkanu v 90. letih 20. stoletja.

Tretji del knjige *Sodbe in komentarji* (447-514) je napisal Ivan Tomažič. Nasproti teoriji zgodovinarjev, ki so trdili, da so Slovani in z njimi Slovenci prišli izza Karpatov v 6. stoletju n. št. avtor dokazuje z navajanjem Pavla Diakona in njegove zgodovine Langobardov, da ni nikjer govora o prihodu Slovanov, ampak samo o vojski, v kateri so bili tudi Slovani.

Navaja še pismo papeža Gregorja Velikega, Rižanski zbor, dela Jordanisa, Nicolettija in Vita s. Columbani. Eden od dokazov za prihod Slovanov naj bi bil po razlagah zgodovinarjev tudi razpad in uničenje prvotnih škofij, za kar pa ni pisanih virov. Prvotne škofije so bile »majhne krščanske skupnosti sredi poganskega prebivalstva« in »Na ozemlju, ki so ga zasedli Rimljani, so bili kristjani skoraj izključno pripadniki rimskih kolonij.« ... «Po razpadu rimskega imperija so se rimski državljani polagamo odselili in tako so krščanske skupnosti propadle.»¹⁵

V dokaz za poselitev v antiki navaja Tomažič krajevna imena v severni Italiji, Švici in ob severnem Jadranu. Pola – Pietas Julia, Gurina – Gori, Gorina, Soča Aesontius, Sontium, Timavus, Temavus – Temava, Temenica, Isarcus – izaro, jezero, Livenza – Livnica, Saloca – Zaloka. Kot dokaz avtohtonosti Slovencev, ki so potomci Venetov, pa so poleg venetskih napisov številni slovenski toponimi, imena »hribov, dolin, rek, jezer, planšarij in vasi v deželah, kamor slovenska poselitev v 6. stoletju nikakor ni mogla segati.«¹⁶

Knjiga je izšla v nemškem jeziku *Unsere Vorfahren – die Veneter* (1988)¹⁷, italijanskem *I Veneti – progenitori dell'uomo europeo* (1991)¹⁸ in angleškem jeziku *Veneti: First Builders of European community* (1996)¹⁹ ter izdaja v ruščini *Venety i Etruski: u istokov evropejskoj civilizaciji* (2008)²⁰.

Z Veneti v novi čas : odgovori – odmevi – obravnave : zbornik 1985-1990

Raziskovanje Venetov je odprlo nov pogled na slovensko zgodovino. Javnost pri nas in v tujini je sprejela knjige z zanimanjem, saj so tudi tuji avtorji potrjevali avtohtonost Slovencev v srednji in južni Evropi. Zgodovinarji, arheologi, etnologi in jezikoslovci pri nas pa teh del ne poznajo ali jih nočejo poznati, oziroma so jim dovolj merodajne trditve tistih tujih avtorjev, ki avtohtonost Venetov zlivajo v svojo zgodovino. Napadi avtorjev na novo odkritje Venetov so bili v časopisju in revijah in v posebni številki revije *Arheo* ostri in največkrat žaljivi, brez dokazov o dejanskem prihodu Slovencev izza Karpatov v 6. stoletju n. št. Odgovore so Bor, Šavli in Tomažič objavili v knjigi *Z Veneti v novi čas: odgovori – odmevi – obravnave: zbornik 1985-1990*. V zborniku so zbrali sestavke, v katerih so odgovarjali na napade in dodatno utemeljevali svoje ugotovitve. Objavili so tudi več intervjujev in ocen ob predstavitev knjige ter ocene in komentarje domačih in tujih avtorjev, ki so sprejemali novo teorijo o Venetih prednikih Slovencev.

Etruščani in Veneti

V drugem zborniku *Etruščani in Veneti* (1995) je Matej Bor pisal o slovanskih prvinah v etruščini (11-81), Joško Šavli o družbeni podstati Venetov in njihovih naslednikih Slovencih (85-183) in Ivan Tomažič o komentarjih in časopisnih odmevih (187-317). O Etruščanih kot prednikih Slovanov sta pisala že Berlot in Rebec. Bor ugotavlja, da so si bili Etruščani in Veneti sorodni in prav tako jezika v starejši dobi, ker ju je mogoče tolmačiti s pomočjo slovanskih jezikov. Podal je novo razlago za etrurska pyrgijska napisa in več napisov na predmetih ter retijske in mesapske ali japodske napise.

Šavli ugotavlja, da je bila za nomadska ljudstva značilna patriarhalna družina in prevladujoča oblast očeta tudi pri Rimljanih in Grkih. Od tu očetnjava – patria. Pri Venetih pa naj bi imel vpliv tudi matriarhat in enaka vloga očeta in matere. Osnova tega je družina, dom, vas kot skupnost in domovina, kar je vezano na kmečko kulturo in stalno naselitev. Nasledstvo tega je slovensko pravo v Karantaciji – institutio Sclavenica.²¹

Šavli razlaga napis na Ratchisovem oltarju (749) v Čedadu, ki ga »tolmačijo beneško-slovenski duhovniki ...hide boh ohrit – gre Boga odkrit«,²² Redipuglia kot rodno polje in ne sredi polja, slovenska imena na Dunaju, izvor in pomen besed družina, koča, veža, izba, fant, Kostanjevica, Žabja vas, Cerčno, priimke Čebokli, Tonkli, Šturm. Raziskave je nadaljeval z razlagami podrobnosti v opisih ustoličevanja karantanskih vojvod, ki so se ohranile skozi srednji in novi vek, kot nadaljevanje karantansko-slovenske državnosti. Zato v odgovorih na polemike opiše podobo in pomen panterja v grboslovju in zavrača oznako pleme za Karantance in na podlagi zgodovinskih dejstev utemeljuje, da so bili narod.

Vprašanje Venetov, Karantacije in slovenske državnosti o čemer piše Šavli, pa ni bilo samo strokovno ali znanstveno vprašanje, ampak je bilo ves čas tudi ideološko in politično vprašanje. Šavli analizira čas ob osamosvojitvi, a to velja tudi za dobo zadnjih dve sto let, in še dlje.

Tomažič je zbral komentarje in odgovore, ki jih je napisal v časopisnih člankih na Spomenico SAZU o temeljih nastanka slovenskega naroda in slovenske države, knjigo Zgodovina Cerkve na Slovenskem, Slovenski almanah '92, Dokumente slovenstva, 1600 letnico bitke na Vipavskem, posvet SAZU Slovenci in državnost. V Venetski tribuni, ki jo je uvedel v Nedeljskem dnevniku pa so na kratko povzeti članki Ivana Tomažiča, Ivana Gorenca in več drugih piscev. Na koncu so članki iz italijanskega tiska.

Bistvo očitkov je najbolje zajel Bor, češ da je imel »postranske samoslovenske, separatistične namene«, ko je že v prvi knjigi napisal, da se nekateri zgodovinarji bojijo, »da jim bo ta novi, nepričakovani dokaz o naši etnogenezi, če obvelja, podrl zgradbo, ki so si jo zgradili.«²³ Strah samooklicanih avtoritet je bil velik, številni in ostri napadi na tako imenovane »venetologe« pa niso pojenjali niti po četrto stoletja. A če napadov ni, sledi molk.

Matej Bor se je sam zavedal, da v znanosti ni nič dokončnega in je napisal: »da svojih tolmačenj posameznih besed in besedil nimam za nič dokončnega. Nemara bodo drugi prišli do drugačnih, ustrežnejših, vendar mimo nečesa ne bo mogel nihče, če se bo hotel venetščini približati, mimo atestinskih gramatikalnih tablic. Slovanskega oblikoslovja na njih ni mogoče izbrisati, zanikati ne ovreči. Njihovo odkritje terja prevrednotenje naše davne preteklosti in vseh panog znanosti, ki se z njo ukvarjajo.«²⁴

Neverjetno, s kakšno lahkoto so odpravili Borova nova odkritja o venetščini, ki so temeljila na novem tolmačenju številnih napisov in na poznavanju del slovenskih in tujih jezikoslovcev. »Venetščina je ... zelo pomembno potrdilo nekaterih Miklošičevih postulatov in hipotez ... »da je to jezik, ki se ga drži še vedno baltska popkovina, čeprav misli že praslovensko. In celo praslovensko. Predvsem v naših narečjih. Tudi liturgična starocerkvenoslovanščina, čeprav je od Cirila in Metoda naprej prevladovala v oblikovanju

knjižne slovenščina, vplivov davne venetščine ni mogla povsem zatreti.²⁵ V nadaljevanju razloži, kako se je razvijala jadranska venetščina.

Borov prispevek k tolmačenju venetščine

Borov pomen za slovensko kulturo je najbolje ocenil Tomažič.²⁶ Čeprav je zaradi svoje umetniške dejavnosti postal član SAZU, pa je njegov pomen v jezikoslovju. »V starodavnih venetskih napisih, ki so do zdaj veljali kot prava uganka, ker jih nihče ni znal tolmačiti, je odkril slovenski jezik in s tem odprl nova obzorja za spoznavanje identitete slovenskega naroda in poteka starejše zgodovine Srednje Evrope.« Vendar pa je ob njegovi smrti komaj kdo omenil, da je bil venetolog. France Bernik je o njem na žalni seji SAZU rekel, da je »samorastni premišljevalec o najstarejših obdobjih slovenske preteklosti«. ²⁷ V oceni Tulajeva pa je Borovo razvozlanje venetskih napisov »grandiozno in genialno življenjsko delo«. ²⁸

V knjigi *Stoletni Bor*, Matej Bor (1913-1993) sta avtorja Glavan in Komelj pisala le o njegovem umetniškem delu, njegov velik prispevek k tolmačenju venetščine kot predhodnice slovenščine objavljena samo naslovnica knjige, oznaka zanj, da je bil »težka osebnost«, »nagnjen k polemiki«, »trmast«, »tako je bilo ... z njegovo »slovenizacijo« najprej Etruščanov in potem Venetov«. ²⁹ In da je ob koncu življenja pisal epigrame in besedne igre. »Nekaj te igrivosti pa bi lahko prepoznali celo v njegovi pozni »venetologiji« (z njo je nastopil šele ob koncu življenja, ampak s to problematiko se je ukvarjal že dolga leta prej), ki za Bora ni bilo samo raziskovanje ampak tudi pesniško delo: kar naprej besedne igre, anagrami, sprevrčanja smisla in nesmisla ...«. V opombi (št. 92) pravi Komelj: »Na tem mestu se ne morem opredeljevati do Borovih tez o Venetih; lahko pa izrazim obžalovanje, da so zanimive nastavke njegove »venetske teorije« v nekem trenutku pograbili nacionalistični obskurantistični fantasti s cilji, ki niso imeli z Borovimi iskanji nič skupnega«. ³⁰

V nova slovenska obzorja z Veneti v Evropi 2000

Tretji zbornik *V nova slovenska obzorja z Veneti v Evropi 2000* prinaša prispevke domačih in tujih raziskovalcev. Anton Perdih ugotavlja, v čem je doprinos Tomažiča, Šavlija in Bora k odkrivanju izvora Evropejcev in daje novo delovno hipotezo. Usmerjena naj bi bila v »zbiranje dejstev, ki bi potrdila ali ovrгла« predpostavke o prvotnem izvoru in mešanju prvotnega prebivalstva s prišleki. ³¹ V drugem prispevku pa na podlagi razlik v dveh hipotezah, prvi o venetskem izvoru in drugi o prihodu izza Karpatov, vidi rešitev v razpravi in soočenju argumentov, ker se na koncu izkaže, da ima vsaka nekaj prav in je potrebno napraviti sintezo obeh. Kot primer daje kot prvo hipotezo, da so Slovenci mešanica iz dveh različnih izvorov, mogoče tudi tretjega, kot drugo, da je iz arheoloških najdb in ljudskega izročila mogoče sklepati na kontinuiteto naselitve od pradavnine in kot tretje, da je novejša hipoteza o etnogenezi Slovencev mogoča le za severovzhodni del vzhodnih Slovanov.

Mogoče pa je eno od razlag dal Kopitar, ki je pisal: »Samo štajerski in koroški Slovenci so bili imenovani za razliko od njihovih nemških someščanov Vindi (Winde) to je Slovenci (Slave). (Vendi (Wende), Vindi je nemški sinonim za Slovence, kot je Huni za Madžare).

Čeprav sebe imenujejo Slovinci (Slovenzi), to je ljudje slovenskega ljudstva, ker je nemško ime za narod postalo posebno ime. Na Kranjskem, kjer je bila celotna dežela s Slovenci naseljena odkar ljudje pomnijo, je bil to povod, da je bilo to ime izključeno in se uporablja posebno ime Kranjci (Krajnzi). Jezik, noša in način življenja je enak pri Vindih in pri Kranjcih, toda nikdar ne postanejo Kranjci Slovinci v posebnem pomenu in narobe Kranjci se nikdar Slovinci ne imenujejo.«³² Vidno je bilo razlikovanje med Slovenci in Kranjci še leta 1800, ko so izhajali vladni odloki za Mariborsko okrožje v »slovenskem jeziku (windische Sprache), za Celjsko okrožje pa v kranjskem jeziku«, kar piše Hauptmann v Nastanku in razvoju Kranjske.³³

Joško Šavli ima prispevka o deželi kot dediščini Venetov in zgodovini Karantanije. Slovenska državnost ima svoj izvor že v venetskem izročilu in v Veliki Karantaniji, kar pa v dosedanjih zgodovinskih delih ni bilo ustrezno prikazano. Šavli odkriva tudi vzroke za tako stanje. Zgodovino pišejo zmagovalci ali z drugimi besedami, pisanje zgodovine narekuje vsakokratni vladajoči sloj. Po osamosvojitvi se to ni spremenilo, kar kažejo ostre polemike, ki so sledile. Šavli nadaljuje s preučevanjem toponimov, priimkov in besed za prežitke - kulturne sestavine, ki so se ohranile iz preteklosti.

Novo področje genetike, ki razlaga izvor posameznih ljudstev na podlagi genov je predstavil Jože Škulj. Pavel V. Tulajev je prikazal ruska dognanja o Venetih in posamezne zgodovinske šole, ki so zagovarjale bodisi avtohtono teorijo ali priselitveno. Medtem, ko so se Poljaki in Čehi uprli nemški šoli, ki je razlagala, da so se Slovani priselili, je pri južnih Slovanih priselitvena teorija prevladala. Preobrat pomenijo prav dela Šavlija, Bora in Tomažiča, ki so na novo odkrili Venete kot prednike Slovencev in drugih Slovanov. Podal je kritično oceno dela, ki so ga opravili, kar pa ne zmanjšuje pomena njihovega dela.

Alojz Wagner je na podlagi številnih zgodovinski virov in del, ki utemeljujejo kontinuiteto in diskontinuiteto posameznih družbenih oblik in pojavov po propadu rimskega cesarstva prikazal, da ne dokazujejo prihoda Slovanov v 6. stoletju Anton Ambrožič je predstavil sledi, ki so ostale od Venetov v Bretoniji. Boris Grabner je pisal o Venetski retoriki, Ivan Gorenc O navzočnosti Slovencev pred njihovim dozdevnim prihodom in Vojko Rutar Čigava je brajda in vse, kar je povezano z njo. K temu je potrebno dodati, da je tudi pri Veroni Brajda. Ivan Tomažič je pripravil povzetke najpomembnejših odmevov in komentarjev v časopisju.

Širjenje vedenja o Venetih

Ugotovitve iz prve knjige je strnil Tomažič v krajše in pregledno delo, ki je izšlo naslednje leto z naslovom *Novo sporočilo knjige Veneti, naši davni predniki* (1990) v knjigi *Slovinci, kdo smo? od kdaj in odkod izviramo?* (1999), pa je podal pregled prvih dveh zbornikov. Pripravil je razstave *Veneti na Slovenskem* na Ptuju (2001), v Škofji Loki (2002), Ljubljani (2004), Kopru 2004 in Bovcu (2010). Za širši krog bralcev je pripravil dve pregledni krajši izdaji: *Slovenske korenine* (2003) in *Bog živi deželo pod Triglavom* (2007), v italijanščini *I Veneti: un popolo misterioso* (2007) in nemščini *Österreich von Anfang an: Anteil der*

Slowenen zu seiner Entstehung (2008). V Moskvi je leta 2000 izšla knjiga Pavla Tulajeva, *Venetii: predniki Slovanov* v ruščini s krajšim prevodom v slovenščini.³⁴

So bili Etruščani Slovani?

Anton Berlot je prvo študijo o etruščanskem jeziku napisal leta 1966, *Eine Studie über die Sprachen der Rassenn oder der Etrusker*.³⁵ V knjigi *So bili Etruščani Slovani* ugotavlja, da je »na vseslovanski jezikovni podlagi mogoče brati le etruske napise iz najstarejše dobe, še pred rimsko zasedbo Etrurije« in preden je prevladala latinščina (str. 117-224).³⁶ Poleg napisov z Apeninskega polotoka je tolmačil napise na čeladah iz Vač in Negove. Ivan Rebec je podal zgodovinski oris Etruščanov na podlagi antičnih in sodobnih piscev (str. 19-113). Napiso so se ohranili predvsem na »predmetih, na zidovih v grobnicah, na slikah in na hišni opremi«. ³⁷ Kritično je pisal o rimskem osvajanju Istre in rimskih vojnah z Japodi. V dodatku so objavljeni odlomki iz polemik in ocen (227-244).

Etruščanska literatura v knjigah se ni ohranila, ker je bila v vojnah uničena in ker se po prevladi Rimljanov ni obnovljala. Prav tako se ni ohranila venetska literatura, čeprav je bila prva javna rimska knjižnica sestavljena prav iz venetskih knjig, ki jih je Avgust zaplenil, ko je zasedel Noriško kraljestvo?³⁸ Vendar pa se z romanizacijo prvotni jeziki niso izgubili.³⁹

Uneskova Zgodovina človeštva

Zgodovinarjem, ki so pisali Uneskovo Zgodovino človeštva, dogajanje v slovanskem svetu ni bilo jasno. Podatkov iz bizantinskih in frankovskih del je malo in še ti »se med seboj ne ujemajo zmeraj.«⁴⁰ Južnim Slovenom – Sklavenom - namenajo le odstavek, prav tako Hrvatom, Slovencem in Moravanom. Pri opisu drugih vdorov navajajo: »Gotovo je le to, da so bili osvajalci v Evropi samo majhna manjšina.«⁴¹ ... »Postopno zlivaje ljudstev, s katerim se je končal vdor barbarov na rimska tla, imamo lahko v prvi vrsti za proces, v katerem se prišleci integrirajo v veliko številčnejše domače prebivalstvo.« In: »Nastajati je začela »nacionalna« Evropa.«⁴² Jugoslovani niso bili v mednarodni komisiji ne člani ne dopisni člani. Nekoliko nenavadno, da niso imeli svojega predstavnika zgodovinarji iz Slovenije, če so doma tako ostro zastopali teorijo o priselitvi izza Karpatov.

Sklep

Vprašanje o Venetih so ponovno odprli Tomažič leta 1982, Šavli 1985 in Bor 1986, o Etruščanih pa Rebec in Berlot leta 1985. V svojih delih so postavili na novo teorijo o razširjenosti prednikov Slovencev, ki so bivali v srednji Evropi in širše 1000 in več let pred n. št. Iskanje lastnih korenin ni zrastle iz kakih romantičnih, še manj šovinističnih idej, ampak iz želje po iskanju resnice. Dela so nastala na podlagi študija domače in tuje literature in ponovnega preverjanja že poznanih antičnih del. Jezikovni dokazi, ki so vidni v krajevnih in ledinskih imenih, so odkrivali razširjenost Venetov po Evropi in še širše v severni Afriki, Mali Aziji in Indiji. Največji dosežek pa je bilo Borovo tolmačenje venetskih napisov s pomočjo slovenščine, zlasti narečij, ki so ohranila stare besede.

Raziskovalci iz različnih strokovnih področij, ki jih je zanimal izvor Slovencev in jih teorija o priselitvi izza Karpatov ni prepričala, so neodvisno drug od drugega prišli do ugotovitev, da so Slovenci staroselci na sedanjem ozemlju, ki je bilo v davni večji in so ga naseljevali predniki, ki so jih imenovali Veneti. Z objavo knjig se je širil tudi krog novih domačih raziskovalcev, ki so prihajali do enakih odkritij, širil pa se je tudi krog sodobnih tujih raziskovalcev, ki so raziskovali Venete, kot predhodnike Slovencev in Slovanov.

V strokovnih krogih zgodovinarjev, arheologov, jezikoslovcev in etnologov, čigar naloga naj bi bila odkrivanje novega o našem izvoru in naši istovetnosti, so se odzvali na knjige o Venetih z ostrimi napadi in niti dva poskusa posvetovanj pod pokroviteljstvom SAZU, kjer bi pričakovali tudi nove poglede na našo davno preteklost ali vsaj dopuščanje možnosti, da je tudi teorija kontinuitete naselitve možna, če že ne zelo verjetna, niso prinesla preloma s staro teorijo selitve. Vse kaže, da velika odkritja ne pridejo do veljave, če njihovi nosilci niso iz dovolj močnih in vladajočih interesnih krogov.

Čeprav se je vedenje o staroselcih ohranjalo v tiskanih delih od 16. stoletja dalje in je bilo še v 19. stoletju splošno razširjeno, je potem prevladala teorija o prihodu Slovanov in z njimi Slovencev izza Karpatov v 6. stoletju n. št. Prav zato knjige o Venetih od leta 1988 do leta 2000: dva zbornika, ki so ju spisali Šavli, Bor in Tomažič, knjiga ponatisov člankov in tretji zbornik s prispevki tudi drugih domačih in tujih avtorjev, predstavljajo prelomnico v novejšem preučevanju izvora Slovencev.

Opombe

- 1 Iskrica. Delo, 55/2013 (23. 7.), št. 168, str. 24.
- 2 Tomažič Ivan, Sklad za pospeševanje raziskovanja in uveljavitve slovenske zgodovine, Glas Korotana, 7/1981, str. 1.
- 3 Tomažič Ivan, Misli o stari zgodovini Slovencev, Glas Korotana 8/1982, str. 57-61.
- 4 Berlot Anton - Rebec Ivan, So bili Etruščani Slovani, Lipa, Koper 1984.
- 5 Šavli Joško, Veneti - naši davni predniki?, Glas Korotana, št. 10, Ivan Tomažič, Dunaj - Wien 1985.
- 6 Šavli Joško ... et al, Knežji kamen, Glas Korotana, št. 11, Ivan Tomažič, Wien 1986.
- 7 Šavli Joško - Bor Matej - Tomažič Ivan, Veneti : naši davni predniki, Editiones Veneti - Večer, Wien - Maribor 1989, str. 5.
- 8 Prav tam, str. 23.
- 9 Prav tam, str. 96.
- 10 Prav tam, str. 104.
- 11 Prav tam, str. 196.
- 12 Prav tam, str. 398.
- 13 Prav tam, str. 417.
- 14 Prav tam, str. 424.
- 15 Prav tam, str. 457-458.
- 16 rav tam, str. 510.
- 17 Šavli Jožef - Bor Matej - Tomažič Ivan, Unsere Vorfahren - die Veneter, I. Tomažič, Wien 1988.
- 18 Šavli Joško - Bor Matej - Tomažič Ivan, I Veneti : progenitori dell'uomo europeo, I. Tomažič, Wien 1991.
- 19 Šavli Joško - Bor Matej - Tomažič Ivan, Veneti : first builders of European community : tracing the history and language of early ancestors of Slovenes, Editiones Veneti, Wien 1996.
- 20 Bor Matej - Tomažič Ivan ,Venety i Etruski : u istokov evropskoj civilizaciji : izdannye trudy, Aleteja - Istoričeskaja knjiga - Obščestvo D-r. France Prešern, Sankt-Peterburg -Moskva 2008.

- 21 Etruščani in Veneti : drugi venetski zbornik, uredil in izdal Ivan Tomažič, Editiones Veneti, Wien 1995, str. 100-101.
- 22 Prav tam, str. 156.
- 23 Veneti naši davni predniki, 1989, 417-418
- 24 Prav tam, str. 426
- 25 Prav tam, str. 421.
- 26 Etruščani in Veneti , str. 188-189.
- 27 Glavan, Mihael, Stoletni Bor, Matej Bor (1913-1993), Mladinska knjiga, Ljubljana 2013, str. 167.
- 28 V nova slovenska obzorja z Veneti v Evropi 2000 : tretji venetski zbornik / uredil in izdal Ivan Tomažič, Editiones Veneti, Wien 2000, str. 84.
- 29 Glavan, str. 164.
- 30 Glavan, str. 265.
- 31 V nova slovenska obzorja z Veneti v Evropi 2000, str. 26-27.
- 32 Kopitar Jernej, Grammatik der Slavischen Sprache in Krain, Kärnten und Steyermark, bey Wilhelm Heinrich Korn, Laibach 1808, str. VI.
- 33 Hauptmann Ljudmil, Nastanek in razvoj Kranjske, Slovenska matica, Ljubljana 1999, str. 16.
- 34 Tulaev Pavel = Tulajev Pavel, Venety: predki Slavjan = Veneti: predniki Slovanov, [samizdat] J. Rugel, Moskva 2000.
- 35 Berlot Anton, Eine Studie über die Sprachen der Rassenn oder der Etrusker : Urarier, Gallo, Kelten, Greko, Helenen, Romanen, Germanen und Slaven, M. R. Roš, Zürich 1966.
- 36 Berlot Anton - Rebec Ivan, So bili Etruščani Slovani, Lipa, Koper 1984.
- 37 Prav tam, str. 54.
- 38 Ko laž postane resnica : pogovori o preteklosti Slovencev / [intervjuval] Peter Amalietti, Amalietti & Amalietti, Ljubljana 2011, str. 275;
- 39 Pareti Luigi, Stari svet : 1200 pred našim štetjem do 500 po našem štetju, II/2, Državna založba Slovenije, Ljubljana 1972, str. 53.
- 40 Wiet Gaston ... [et al.], Velike civilizacije srednjega veka, III/1, Državna založba Slovenije, Ljubljana 1975, str. 155.
- 41 Prav tam, III/1, str. 28.
- 42 Prav tam, III/1, str. 74.

Literatura

- Berlot Anton - Rebec Ivan, So bili Etruščani Slovani, Lipa, Koper 1984.
- Bor Matej - Tomažič Ivan ,Venety i Etruski : u istokov evropejskoj civilizaciji : izdannye trudy, Aletejja - Istoričeskaja knjiga - Obšestvo D-r. France Prešern, Sankt-Peterburg -Moskva 2008.
- Etruščani in Veneti : drugi venetski zbornik, uredil in izdal Ivan Tomažič, Editiones Veneti, Wien 1995.
- Glavan Mihael, Stoletni Bor, Matej Bor (1913-1993), Mladinska knjiga, Ljubljana 2013.
- Hauptmann Ljudmil, Nastanek in razvoj Kranjske, Slovenska matica, Ljubljana 1999.
- Ko laž postane resnica : pogovori o preteklosti Slovencev / [intervjuval] Peter Amalietti, Amalietti & Amalietti, Ljubljana 2011.
- Kopitar Jernej, Grammatik der Slavischen Sprache in Krain, Kärnten und Steyermark, bey Wilhelm Heinrich Korn, Laibach 1808.
- Novo sporočilo knjige Veneti, naši davni predniki, [ki so jo napisali] Matej Bor, Jožko Šavli, Ivan Tomažič [priredil in na novo osvetlil] Ivan Tomažič, Editiones Veneti, Wien - Sp. Škofije 1990.
- Pareti Luigi, Stari svet: 1200 pred našim štetjem do 500 po našem štetju, II/2, Državna založba Slovenije, Ljubljana 1970.
- Razstava Veneti na Slovenskem, Ptuj 2001, uredil Ivan Tomažič, [samozal.] I. Tomažič, Wien 2001.
- Šavli Jožko - Bor Matej - Tomažič Ivan, I Veneti : progenitori dell'uomo europeo, I. Tomažič, Wien 1991.
- Šavli Jožef - Bor Matej - Tomažič Ivan, Unsere Vorfahren - die Veneter, I. Tomažič, Wien 1988.
- Šavli Jožko - Bor Matej - Tomažič Ivan, Veneti : first builders of European community : tracing the history and language of early ancestors of Slovenes, Editiones Veneti, Wien 1996.

- Šavli Jožko - Bor Matej - Tomažič Ivan, Veneti : naši davni predniki, Editiones Veneti – Večer, Wien - Maribor 1989.
- Šavli Jožko ... et al, Knežji kamen, Glas Korotana, št. 11, Ivan Tomažič, Wien 1986.
- Šavli Jožko, Veneti - naši davni predniki?, Glas Korotana, št. 10, Ivan Tomažič, Dunaj - Wien 1985.
- Tomažič Ivan, Ausstellung Veneter in Slowenien, Verfasser und Herausgeber Ivan Tomažič: (Selbstverl.) I. Tomažič, Wien 2001.
- Tomažič Ivan, Bog živi deželo pod Triglavom : parafraza venetskega napisa na skali v Karnijskih Alpah, [s. n.], Dunaj 2007.
- Tomažič Ivan, I Veneti : un popolo misterioso che vi abbraccia amichevolmente, (samozal. I. Tomažič), Vienna 2007.
- Tomažič Ivan, Naša preteklost: mit ali zgodovina? (samozal.) I. Tomažič, Dunaj 2007.
- Tomažič Ivan, Misli o stari zgodovini Slovencev, Glas Korotana 8/1982, str. 57-61.
- Tomažič Ivan, Österreich vom Anfang an : Anteil der Slowenen zu seiner Entstehung, Editiones Veneti, Wien 2008.
- Tomažič Ivan, Sklad za pospeševanje raziskovanja in uveljavitve slovenske zgodovine, Glas Korotana, 7/1981, str. 1-6.
- Tomažič Ivan, Slovenci : kdo smo? od kdaj in odkod izvirmo? Editiones Veneti, Wien 1999.
- Tomažič Ivan, Slovenske korenine, (samozal.) I. Tomažič, Ljubljana 2003.
- Tomažič Ivan - Emeršič Jakob, Veneti na Slovenskem : Okrogli stolp Loškega muzeja, 15. Novembra - 4. decembra 2002, Loški muzej, Škofja Loka 2002.
- Tulaev Pavel = Tulajev Pavel, Venety: predki Slavjan = Veneti: predniki Slovanov, (samizdat) J. Rugel, Moskva 2000.
- V nova slovenska obzorja z Veneti v Evropi 2000 : tretji venetski zbornik / uredil in izdal Ivan Tomažič, Editiones Veneti, Wien 2000.
- Wiet Gaston ... [et al.], Velike civilizacije srednjega veka, III/1, Državna založba Slovenije, Ljubljana 1975.
- Z Veneti v novi čas : odgovori, odmevi, obravnave : (zbornik 1985-1990), uredil in izdal Ivan Tomažič, Editiones Veneti, Ljubljana - Wien 1990.

Povzetek

Knjige o Venetih od leta 1988 do leta 2000: dva zbornika, ki so ju spisali Šavli, Bor in Tomažič, knjiga ponatisov člankov in tretji zbornik s prispevki tudi drugih domačih in tujih avtorjev, predstavljajo prelomnico v novejšem preučevanju izvora Slovencev.

Vprašanje o Venetih so ponovno odprli Tomažič leta 1982, Šavli 1985 in Bor 1986, o Etruščanih pa Rebec in Berlot leta 1985. Iskanje lastnih korenin ni zrastle iz kakih romantičnih, še manj iz nacionalističnih ali celo šovinističnih idej, ampak iz želje po iskanju resnice. Dela so nastala na podlagi študija domače in tuje literature in ponovnega preverjanja že poznanih antičnih del. Jezikovni dokazi, ki so vidni v krajevnih in ledinskih imenih, so odkrivali razširjenost Venetov po Evropi in še širše v severni Afriki, Mali Aziji in Indiji. Največji dosežek pa je bilo Borovo tolmačenje venetskih napisov s pomočjo slovenščine, zlasti narečij, ki so ohranila stare besede.

Raziskovalci iz različnih strokovnih področij, ki jih je zanimal izvor Slovencev in jih teorija o priselitvi izza Karpatov ni prepričala, so neodvisno drug od drugega prišli do ugotovitev, da so Slovenci staroselci na sedanjem ozemlju, ki je bilo v davnini večje in so ga naseljevali predniki, ki so jih imenovali Veneti. Z objavo knjig se je širil tudi krog novih domačih raziskovalcev, ki so prihajali do enakih odkritij, širil pa se je tudi krog sodobnih tujih raziskovalcev, ki so raziskovali Venete, kot predhodnike Slovencev in Slovanov.

V strokovnih krogih zgodovinarjev, arheologov, jezikoslovcev in etnologov, čigar naloga naj bi bila odkrivanje novega o našem izvoru in naši istovetnosti, so se odzvali z ostrimi napadi in niti dva poskusa posvetovanj pod pokroviteljstvom SAZU, kjer so pričakovali tudi nove poglede na našo davno preteklost ali vsaj dopuščanje možnosti, da je tudi teorija kontinuitete naselitve možna, če že ne zelo verjetna, niso prinesla preloma s staro teorijo selitve. Vse kaže, da velika odkritja, ne pridejo do veljave, če njihovi nosilci niso iz dovolj močnih in vladajočih interesnih krogov.

Prispevek je bil predstavljen na posvetovanju Novi vidiki preučevanja slovenskega staroselstva v Bovcu, 29. julija 2013.